

Set anys reivindicant el patrimoni

La tasca consisteix en detectar els elements en perill de desaparèixer

Dolors Canudas
Mariano Serrano

Grup de Patrimoni i Urbanisme
d'El Pou

Cal reconèixer que des de fa uns anys hi ha més interès per conservar els vestigis del passat. Es detecta la tendència de molts negocis que, com a distintiu de qualitat, s'ubiquen en edificis i/o nuclis antics; en un espai rehabilitat però

que exhibeix sense maquillar i inclús examagats, els senyals d'altres èpoques. Pot ser que aquest comportament també estigui influenciat per una altra moda, la de ser sostenible i pròxim o que sigui només una forma d'integrar-se millor en el cor de la vida social (identificar-se amb els habitants localitzant-se en els seus llocs icònics). Si sigui el que sigui, el que es percep és major sensibilitat cap a la conservació d'aquests testimonis que, segurament, és directament

proporcional al volum de la pèrdua acumulada. Des de 2013 el Grup de Patrimoni d'El Pou enregistrem els components més veterans, que formen part de l'entorn urbà. L'objectiu d'aquesta tasca és conèixer aquest Patrimoni i detectar elements en perill de desaparèixer i en aquest cas, denunciar i demanar la seva protecció.

Aquesta és la relació d'alguns d'aquests casos, el motiu de l'afectació i la seva situació actual:

Casa Pérez-Carrasco Avinguda de Frederic Rahola, 46 (Font d'en Fargues) – 1918. Grup de cases dels periodistes dels carrers Pedrell-Frederic Rahola.

AFECTACIÓ: 2015 La propietat desallotja la llar d'infants que ocupa l'edifici. No protegit i afectat pel planejament per l'augment d'edificabilitat, el que fa previsible l'enderroc.

SITUACIÓ ACTUAL: 2019 La MPGM protegeix amb nivell C.

Casa Almerich Avinguda de Frederic Rahola, 42 (Font d'en Fargues) – 1918. Casa del grup de cases dels periodistes dels carrers Pedrell-Frederic Rahola.

AFECTACIÓ: 2015 Marxa l'entitat que ocupa l'edifici. No protegit i afectat pel planejament per l'augment d'edificabilitat, el que fa previsible l'enderroc.

SITUACIÓ ACTUAL: 2016 Enderroc. El solar encara està buit. La protecció de la MPGM que regulava com havia de ser el nou edifici queda desactivada en acceptar l'al·legació.

Can Crehuet Carrer Porto, 12 (Horta) – 1786

AFECTACIÓ: 2017 Es vol enderrocar l'edifici per fer una promoció d'habitatges en bloc pantalla de cinc plantes amb façana al carrer Porto. No protegit i afectat pel planejament per l'augment d'edificabilitat. Les dues plantes superiors estan en mans del promotor i la planta baixa està ocupada per llogaters.

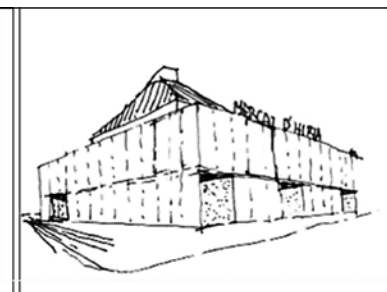
SITUACIÓ ACTUAL: 2019 La MPGM protegeix amb nivell B. El districte adquireix la casa per a equipament.

Mercat d'Horta Carrer del Tajo Carrer, 75 (Horta)- 1951 Ramon Termens i Mauri.

AFECTACIÓ: 2015 S'aprova la remodelació integral per fer un aparcament soterrat i un autoservei. La proposta suposa l'enderroc del Mercat.

SITUACIÓ ACTUAL: 2019 La MPGM protegeix amb nivell C només l'estructura. El projecte de remodelació redactat segons aquest pla, desvirtua greument la imatge actual planteja una façana de vidre aliena a la tipologia de l'entorn.

Afectacions Horta Cases afectades pel PGM en el nucli antic d'Horta.

AFECTACIÓ: El PGM 1976 afecta a part del nucli antic per l'obertura de vials nous, rectificació o eixamplament dels existents.

SITUACIÓ ACTUAL: 2019 La MPGM desafecta les cases i les protegeix amb nivell C.

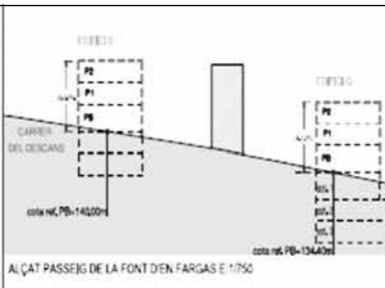

Baixada Can Mateu Cases de cos amb hort de finals del XIX en la zona del Torrent de Can Carabassa (Horta).
AFECTACIÓ: 2010 S'aprova la MPGM del Carmel que preveu l'enderroc de les cases i qualifica la zona de parc i jardí.
SITUACIÓ ACTUAL: 2019 S'aprova el projecte preveu l'enderroc de les cases del carrer Llobregós 30 al 34 i la seva substitució per un jardí públic.

Passeig Font d'en Fargues, 86 Casa de principis del XX en la urbanització dels terrenys de Can Fargues (Font d'en Fargues).
AFECTACIÓ: 2011 S'aprova la MPGM dels tres turons que preveu l'enderroc per construir un bloc d'habitatges.
SITUACIÓ ACTUAL: L'edifici continua afectat i espera la seva substitució per un bloc plurifamiliar aïllat.

Montserrat de Casanovas, 204 Casa de principis del XX en la urbanització dels terrenys de Can Fargues (Font d'en Fargues).
AFECTACIÓ: 2010 S'aprova la MPGM del Carmel que li otorga una qualificació que suposa un augment de l'edificabilitat de la parcel·la.
SITUACIÓ ACTUAL: 2017 s'enderroca l'edifici i el 2019 es construeix un bloc plurifamiliar.

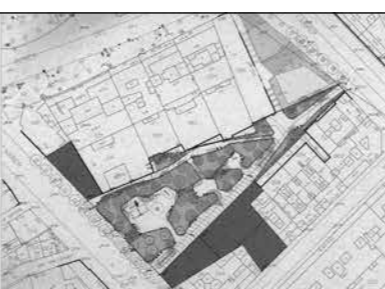
Carrer Marí 25-29 Cases de principis del XX en la urbanització de la zona de ciutat-jardí (Font d'en Fargues).
AFECTACIÓ: 2010 S'aprova la MPGM del Carmel que li assigna una qualificació que permet unificar parcel·les per obtenir un agument de l'edificabilitat.
SITUACIÓ ACTUAL: 2017 s'enderroquen les dues cases, 2020 promoció per construir el bloc plurifamiliar aïllat.

6 PISOS EN VENDA

- Pisos de 70m² a 104m²
- De 2 i 3 habitacions
- Zona comunitària amb piscina
- Pàrquing i traster

Paratge Torrent del Lligalbé Entorn rural amb dos camins molt antics, el de la Llegua i el del Lligalbé - Carrer Torrent de Lligalbé s/n i Mas Casanovas, 5 i 7 (Baix Guinardó).
AFECTACIÓ: 2019 MPGM S'aprova l'enderrocament de dues torres al carrer Mas Casanovas, 5 i 7 i l'antiga lleteria al carrer Torrent de Lligalbé, per fer jardins i dos edificis de vivendes.
SITUACIÓ ACTUAL: Sense protegir. El projecte proposat manté una part de la traça, senyalitza els camins antics i conserva una paret i una fita.

Nivells de protecció del Catàleg de Patrimoni Arquitectònic de Barcelona 2000

Codi	Nom	Efecte
A	Bé cultural d'interès nacional	S'ha de conservar i es pot intervenir seguint les condicions especificades en la fitxa del Catàleg
B	Bé cultural d'interès local	
C	Bé d'interès urbanístic	Poden desaparèixer i cal documentar-los abans
D	Bé d'interès documental	

Segons aquesta llista, el desenllaç per a cada conflicte ha sigut diferent i alguns encara estan pendents de resoldre, però el motiu de l'afectació, en la majoria dels casos, és la mateixa: les expectatives de major aprofitament que ofereix el planejament.

És un esforç per a tots; per nosaltres

però també per l'Ajuntament i en concret pel Districte, aconseguir un final diferent del previst (l'enderroc). Hi ha compromisos establerts, plans aprovats, projectes redactats... i revertir la situació no es fàcil; comporta feina i despesa de temps i diners (sobretot si cal comprar la finca per evitar la seva desaparició). Aquestes conseqüèn-

cies es podrien evitar de dues maneres: o nosaltres mirem cap a una altra banda i no denunciem, deixant que els elements es perdin o l'administració revisa el seu sistema de protecció del patrimoni.

Segons la Llei de Patrimoni Cultural Català (Llei 9/1993, de 30 de setembre), "El patrimoni cultural és un dels testimonis fonamentals de la trajectòria històrica i d'identitat d'una col·lectivitat nacional. Els béns que l'integren constitueixen una herència insubstituïble, que cal transmetre en les millors condicions a les generacions futures. La protecció, la conservació, l'acreciment, la investigació i la difusió del coneixement del patrimoni cultural és

una de les obligacions fonamentals que tenen els poders públics.

...
 Art. 1 (2) El patrimoni cultural català és integrat per tots els béns mobles o immobles relacionats amb la història i la cultura de Catalunya que per llur valor històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic mereixen una protecció i una defensa especials, de manera que puguin ésser gaudits pels ciutadans i puguin ésser transmesos en les millors condicions a les generacions futures."

Segons la mesura de govern Barcelona Arquitectura, Ciutat-Patrimoni (2016) – Ajuntament de Barcelona:

"... cal trobar l'encaix per obrir el concepte de patrimoni a una visió àmplia i integradora. El seu valor i significat rau en els processos històrics, artístics, tècnics i científics, econòmics, socials i culturals, així com en el conjunt d'activitats i vivències que es desenvolupen al seu voltant i que, per tant, el caracteritzen, prestant especial atenció a l'arquitectura urbana que és el seu suport."

Es vol: "Reforçar el valor que pels ciutadans i ciutadanes té l'arquitectura i el paisatge de la seva ciutat com a factor de qualitat de vida i el sentiment de pertinença, des de l'entorn públic com a part essencial de l'entorn vital dels ciutadans i ciutadanes."

Les normes no deixen prou definit què inclou el concepte de Patrimoni. Aquesta classificació depèn dels valors que pot acreditar l'element sobre algun dels aspectes que es citen en la Llei, però dels quals no s'estableix els requisits. És valuós per ser antic, Quant d'antic? per ser testimoni? per ser original o, pel contrari, per ser tradicional? Pel seu estil, Quin estil?... La qualificació acaba sent subjectiva, l'única referència són les valoracions fetes: si un element compleix amb els atributs d'un altre que està catalogat, sembla clar que hauria de merèixer el mateix tracte. Aquest argument ja es va aplicar en la sentència del 2003 sobre el nivell de protecció de can Garcini, que va passar de C, com havia previst el Catàleg de Patrimoni Arquitectònic, a D, prenent com a referència el nivell de protecció (cap o nivell D) que havia aplicat l'ajuntament en masies similars: can Girapells, can Sitjar Gran i can Plana.

Sembla que el patrimoni com a testimoni fonamental de la trajectòria històrica i d'identitat d'una col·lectivitat, s'hauria d'escollir considerant la col·lectivitat, que és qui té el coneixement i el sentiment de quins són els elements que identifiquen el seu espai, els seus records. En aquest sentit creiem fonamental atendre les demandes sorgides d'entitats i associacions.

Tots els elements de la llista anterior i segurament d'altres llistes que s'estan de-

nunciant, compleixen amb la definició de patrimoni que proclamen aquests documents: per tenir valor de forma indiscutible (can Padró o can Crehuet), per ser equivalents a d'altres ja catalogats (cases Pérez-Carrasco i Almerich –cases dels periodistes–, nucli antic d'Horta, cases de Llobregós de la zona de la Baixada de can Mateu) i, en general, per ser elements fonamentals en la definició de l'ambient característic del barri; però malgrat això no s'han considerat interessants.

La Llei defineix uns objectius amb els quals coincidim plenament, però el seu desenvolupament es basa en un planejament redactat fa més de quaranta anys que la incompleix. El PGM del 1976 està vigent inclús a través de les seves modificacions, de les quals és punt de partida. Aquest pla va ser redactat en un moment de creixement accelerat, prioritzant la circulació de vehicles i amb l'objectiu d'augmentar l'edificabilitat i la connectivitat viària, les seves eines: requalificacions més profitoses, perllongació de vials i realineacions per acon-

És valuós per ser antic? Quant d'antic? Per ser testimoni? Per ser original? Per ser tradicional? Pel seu estil? Quin estil?

seguir carrers més rectes i/o més amples. La conseqüència és una afectació de bona part del llegat que citen la Llei de Patrimoni i la Mesura de Govern, la qual cosa complica la seva protecció. Un indicador de l'anterior són les catalogacions de nivell D, de les quals és reconeix el seu valor, però la superposició de l'afectació urbanística no els permet conservar, per això es demana documentar abans de l'enderroc. Les afectacions dels números imparells de la part baixa del carrer d'Horta per la rectificació del vial, eren un exemple.

Una de les modificacions d'aquest PGM és el Catàleg de Patrimoni Arquitectònic de Barcelona, redactat inicialment el 1979 i amb una última versió de l'any 2000. En aquesta última revisió declara que es basa en la llei del 1993 i comenta en la seva memòria:

"... la pròpia gènesi del terme municipal com a aglomerat de municipis diversos reflexa en la seva imatge l'origen diferencial dels barris que la conformen: el policentrisme de cascals antics respon als nuclis urbans que inicialment van colonitzar la plana barcelonina. Aquesta qüestió ha portat a identificar les particularitats de cada barri, i que per tant, formen part de la riquesa històrica cultural de la diversitat urbana. (...)

En altres ocasions, els elements per si mateixos no tenen un considerable valor si

no és en relació a d'altres semblants amb els que formen un conjunt difícilment separable. Inclús es pot assegurar que moltes peces no tenen sentit sense l'entorn que les ha condicionat en la seva concepció, malgrat que aquell no sigui gens destacable. La descontextualització en aquest cas actuaria en detriment de la pròpia peça (...)"

Aquest Catàleg, malgrat proclamar l'interès pel valor ambiental dels elements considerant els casos antics dels barris, els conjunts i la contribució del context en el valor d'elements remarcables, està format en gran part, pel que fa al Districte d'Horta-Guinardó, per una selecció de peces aïllades tractades com excepcions. S'acaba jutjant pel valor intrínsec de la peça i en aquest procés és difícil evitar la comparació amb elements equivalents d'altres llocs: com es pot comparar una façana modernista de l'Eixample amb una altra, també modernista, d'una caseta de la part alta del barri de la Font d'en Fargues? Però aquesta no seria la finalitat, sinó la de preservar l'ambient del lloc conservant els elements que són essencials per a aquest fi. Potenciar el valor de l'element com a integrant d'un paisatge, que seria l'objecte final de la protecció. Els edificis modernistes o masies, per exemple, estan reconeguts però no es contemplen les especificitats urbanístiques i tipològiques, com és el cas, a Horta, de les cases rurals amb horts i safareigs i la seva situació en la parcel·la o la tipologia de casa amb jardí de la urbanització original de la Font d'en Fargues, entre d'altres. Tampoc es va reconèixer el nucli urbà afectat per vial, del casc antic d'Horta ni el traçat de camins històrics de la Clota o molts dels torrents que circulen per tot arreu del territori.

Atenent al contingut dels documents esmentats, estem d'acord en el que volem, només cal trobar la forma d'aplicar-ho. Cal repensar els instruments de protecció i establir uns criteris generals ben definits i més objectius, que considerin el patrimoni globalment, com a conjunt, això és necessari sinó volem continuar amb el degoteig de reclamacions per cada nou conflicte i per unificar criteris per aplicar de forma general i equivalent en totes les parts de la ciutat. No s'entén que s'hagi protegit els nuclis antics de Sant Andreu, Gràcia i Horta, recentment, i en d'altres com Sant Genís, la Font d'en Fargues o el Guinardó, es continuï destruint el seu patrimoni; si no és que els primers són el resultat de la reivindicació veïnal i els altres no.

Davant l'amenaça permanent del planejament vigent sobre pràcticament tot el que considerem patrimoni i l'exigència de que qualsevol element que es vol conservar ha d'acreditar el seu valor, proposem capgirar el funcionament: qualsevol element que es vulgui enderrocar hauria de justificar que és prescindible.